„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
на целом табаку
уторником, четвртком и суботом.

Претплата и огласи
шаљу се администрацији,
а рукописи
Уредништву „Браника“ у Нови Сад.

Рукописи се не враћају.

Број телефона 71.

БРАНИК

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ

ЦЕНА ЈЕ „БРАНИКУ“
на годину: К. 24 или 30 дин.
на по године: К. 12 или 15 дин.
на четврт године: К. 6 или $7^1/_2$ дин.

Поједини бројеви стају 20 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 12 потура од реда ситних слова

Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући у хлебарској улици бр. 20.

Број 128. У Новом Саду, у уторак 14. (27.) октобра 1903. Година XIX.

Немађарске народности и данашња криза у Угарској.

Велика криза у нашој отаџбини још није решена. Међутим вали мађарског шовинизма иду све то на више. Тај шовинизам узима већ облике патологичких појава, сасвим б леснога стања. Један од мађарских шовиниста, крајњи левичар Золтан Ленђел, сасвим је озбиљно у листу „Фигетлен Мађарорсагу“ писао, да ако би румунски саборски посланик др. Аврел Влад говорио против мађарских „народних захтева“, да би то било „велеиздајство“, да га не би могао штитити имунитет саборског посланика, па да се има тога чувати, јер је врло близу заступничке куће — Дунав. То ће толико рећи, колико подвикнути мађарским шовинистама: у Дунав са народносним послаником, у Дунав са немађарским народностима, које су противне мађарским „народним захтевима“.

Буди далеко од нас, да ми такове ерупције, такове појаве, које носе већ обележје патологичког, болесног шовинизма — импутирамо мађарском народу и мађарској влади. Хвала Богу, има још разборитих елемената у мађарском народу, који не мисле као Золтан Ленђел, а мађарска влада често долази у положај, да се сама мора бранити против таковог болесног шовинизма. Али је ипак значајно, да је могао понићи такав шовинизам, као што га проповеда Золтан Ленђел. Пре 30—40 година, кад су се немађарске народности заједно са Мађарима борили за угарски устав против бечке превласти, не би могао никад понићи у каквим мађарским новинама такав чланак, као што га је написао Золтан Ленђел, јер би у оно доба таковог Ленђела сами Мађари каменисали.

У оно доба ми смо се братимили и грлили са Мађарима, држали смо и ми и Мађари, да ће нам бити срећна заједничка отаџбина и осигурана заједничка будућност, ако споразумно и братски утврдимо и даље развијемо у духу слободоумља лепи угарски устав. У оно доба била је узвишена девиза: сваком своје. У оно доба говорили су мађарски државници, говорио је читав мађарски народ: све ћемо дати немађарским народностима, што је спојиво са целокупношћу наше заједничке отаџбине. У оно доба није било говора о искључивој племенској мађарској држави, а још мање о неком мађарском „империјализму.“

Шта је све даље следовало, кад су Мађари задобили устав и учинили поравнање год. 1867. са Аустријом — свима нам је познато. Наскоро се почео ширити шовинизам, немађарске народности биле су гоњене и силовити министар Коломан Тиса рекао је усред угарског сабора једном српском посланику: да мађарска држава има доста снаге да своје непријатеље (немађарске народности) смрви. Али шта је и тај шовинизам пок. Тисе, према шовинизму Золтана Ленђела! Он означује као велеиздајство. ако се немађарске народности не слажу са мађарским „народним захтевима“ и прети народносном посланику Аврелу Владу, да ће га мађарски посланици бацити у Дунав, ако у сабору проговори против мађарских „народних захтева“!

Но јесу-ли збиља немађарске народности обвезане, да заузму становиште у корист мађарских „народних захтева“? Зна се, да данашња велика криза у Угарској траје већ недељама баш зато, што се круна не може да сложи са тим мађарским „народним захтевима.“ Није-ли права иронија кад Золтан Ленђел означује оно као „велеиздајство“, што сама круна сматра као своје мајестетско право!

Да! То мајестетско право, што је у погледу заједничке војске у §. 11. зак. чл. XII. од год. 1867. означено — то данас и неки политичари владине, либералне странке хоће чудновато да тумаче у корист мађарских „народних захтева.“ Међу ове политичаре спада и новосадски посланик. Словачког порекла из околице Новог Сада тај посланик је данас ватрени Мађар. Њега су бирали у Новом Саду и српски радикали само да оборе кандидатуру дра Вучетића. Тај новосадски посланик и ако је биран са програмом либералне странке, која је свагда стајала на бранику крунских права и оног поравнања, што је установљено у зак. чл. XII. од год. 1867., он ипак у једном научном правничком листу устаје против данашњег становишта круне, која се држи строго задобивенога права, означеног у §. 11. зак. чл. XII од год. 1867. Сва аргументација новосадског посланика против становишта круне може се одувати као плева, кад је јасна ствар. да се не тиче установљења каквог новог мајестетског права, већ само извршавања већ стеченога мајестетског права, које је Његово Величанство за 36 година све од год. 1867. извршивало. Новосадски посланик, који је недавно у новосадском варошком представништву држао велики говор у славу Фрање Деака — он на најгрубљи начин греши против успомене Фрање Деака, кад данас тумачи §. 11. зак. чл. XII. од год. 1867. друкчије, него што га је сам Фрања Деак, творац поравнања од год. 1867. тумачио. Данашњи мађарски државници прави су кепеци према великим мађарским државницима: Деаку, Андрашију, Етвешу, Шомшићу и т. д., који су радили и успели да дође до оног поравнања од год. 1867., које даје мађарском народу тако сјајан положај у монархији, какав никад имао није. Ти велики мађарски државници да су хтели дати таково тумачење поравнању од год. 1867., као што хоће да да „мало мањи“ државник, новосадски посланик — за цело да би у поравнање ставили мађарску команду и све друге мађарске „народне захтеве“. Ти велики мађарски државници свуда, где је год могуће било, осигурали су мађарском језику и мађарском народу првенство у овој нашој отаџбини.

Па зашто немађарске народности да морају заузимати оно становиште, које нема ни круна, и које нису никад имали велики мађарски државници, који су створили поравнање од год. 1867.? Зар да немађарске народности буду за мађарску команду? Њима би та команда била исто тако страна као и немачка, али само са том великом разликом, да би мађарска команда и други мађарски војени захтеви — допуњавали ону мађаризацију у читавом државном апарату, који је управљен против особина, против бића немађарских народности.

Мађарске шовинисте од багре Золтана Ленђела прете румунском посланику Аврелу Владу, претенемађарскимнародностима. Но са ватром се не треба играти, и ми држимо, да разборити елементи у мађарском народу осуђују претње, као што су оне Золтана Ленђела. Нека питају те шовинисте од багре Золтана Ленђела тамо Мађаре на граници Ердеља и у самом Ердељу, како им је било, кад се само и чуло, да има неки покрет међу румунским горштацима, међу тако званим „Моцима“, познатим из год. 1848. И ако су те вести биле неистините, ипак је значајно, како су те вести о „Моцима“ улазиле у мађарске новине.

Румуни су упутили Аврела Влада, да има у угарском сабору означити румунско становиште према војеним захтевима крајње левице. Ми не знамо, хоће-ли и када ће бити седнице угарског сабора, а не знамо, према данашњој кризи, хоће-ли угарски сабор још и саборисати. Но ако буде саборисао, треба осим Аврела Влада и оно мало других народносних посланика да означе у угарском сабору своје становиште према мађарским „народним захтевима“.

Некад, кад су српски народносни посланици год. 1875., 1876., 1877. и 1878. говорили у угарском сабору, крајњи левичари често су упадали са: akasztófa nektek (вешала вама)!, али то није сметало српским посланицима да остану на белези.

Немађарске народности, које сачињавају већину становништва Угарске, имају право да означе своје становиште према данашњој кризи.

Забрана им добро дошла!

Све је то било лепо удешено по опробаном поступку радикалске демагогије за велики збор у Карлову. Писано је свима вернима у Бачкој и у Банату да приправе „народ“ за тај збор: да ће се ту расправљати „српске правице“, да ће се народу „олакшати терети“ и да ће радикали порадити да народ „лакше узмогне живети.“ Па је радикалски „генералштаб“ фабрицирао дописе из Баната о „одушевљењу“ народном за Карловски збор — све оригинални дописи као они летошњи из Призрена, Скопља, Битоља и Солуна. То је било према доле. А према горе обзнанило се у „Пестер Лоју“, да ће се збор у Карлову држати само ради српских црквених питања и ради данашњег политичког положаја о одношају Угарске према Аустрији. Јест! Али су радикали

ЛИСТАК.

Три чланка

— Балада —

У по бурне, црне ноћи,
Нов'нар Јаша из сна скочи.
Жижак дркће, кô да чита
Са лица му страву буре.
Он сујету своју пита:
Камо кључ од редактуре?...
Годинама како кужи
Новинарски рад ми клети!
Па ни мени мира не да —
У сан дође да ми прети!
„О, не иди редактури
Сад у страху и жалости,
Сутра ћемо све те чланке,
Да их спали, дати Кости!“
Ха, сујето, хаха, моја!
Ни тад их се нисам бојâ,
Док их писах рад ужаса,
А некмоли мртвих паса!
Морам ићи да их видим,
Што се буне на хулишту,
Да их питам, што ме зову,
Што ме траже, што ме ишту!
Узе жижак — зраке дркћу,
Од њега би да се скрију —
Отрцана брава шкрипну —
Он отвори редакцију.

У редакци ледној страви,
Где истину лажов дави,
Где потајне храни гује
Рад напада свакојака —
Онде седе три костура
Од његових од чланака.
Или седе, ил' се само
Грешном Јаши тако ствара,
Пред њима су на писаћем
Баш на столу три пехара.

Проговара чланак први:
Ево Јашо, пехар крви!
Када си ме ти написô
Оштрим пером мржње црне,
Учеђ' мноме, како ваља
Брат не брата да насрне;
И кад стаде братац брата
Да напада, ружи, пљује,
А злотвору старом, кивном,
Да се ропски улагује —
Тад и сам твој пород клети
Диже с' на те, да се свети:
И бесом ми зуб зашкрипи,
И гневом ми крв ускипи,
Ал' ми срце пуче с јада —
Ево пехар крви сада!
Красно ј' вино, пуна ј' чаша —
Нек ми здрави мржња ваша!

Сама с' рука Јаши диже,
Сама нога крочи ближе,
Пехар попи, цикну мука,
Цикну Јаша.... У радости
Кликну чланак: „Бог да прости!“

Проговара чланак други:
Кад сам допô овог гроба,
То јест онда, кад ме тури
У новине твоја злоба —
Ти по мени рече, да су
Одметници, лије, вуци,
Сви којима образ не да
Крвавој ти прићи руци.
С тога поче у пакости
Клевете их ножем бости,
И бољега каљат' блатом,
И мразити брата с братом.
Али већ је народ цео
Проникао рад ти зао,
И видео куда води,
Па се сложан подигао
Да се једном ослободи
Тебе, Јашо, грдног смука;
То га стаде зноја, мука
И жртава неизброја —
Овај пехар пун је вина,
Народнога тешког зноја!
Красно ј' вино, пуна ј' чаша —
Нек ми здрави злоба ваша!

Сама с' рука Јаши диже,
Сама нога крочи ближе,
Пехар попи, цикну мука,
Цикну Јаша.... У радости
Кликну чланак: „Бог да прости!“

Проговара чланак трећи:
Кад сам допô ових тмина,
То јест, кад ме по несрећи
Ти написа у новинâ —
Видох много злобно око,
Где с наслађом чита мене,
Ценеђ' врло и дубоко
Твоје лажи и опсене.
Ал' и многу главу седу,
Што с' за народ знала борит',
Слушах тад у болном вреду
Уздрхтала гласа зборит':
„Хај, где твоја реч прогуди,
Ту се мржња будит' стане,
Ту опу́сте српске груди
И затиште братске ране!“
И док тако тужан збори,
Јад у срцу њега мори,
Од јада му крвца врије,
Док с' у сузу не излије,
Кад на очи врела груне —
Ево чаше суза пуне!
Красно ј' вино, пуна ј' чаша —
Нек наздрави лаж ми ваша!

Сама с' рука Јаши диже,
Сама нога крочи ближе,
Пехар попи, цикну мука,
Од чланака — грдна брука! —
Својих паде.... У радости
Чланци кличу: „Бог да прости!“

—з—

заборавили, да и ако је гроф Куен-Хедервари демисионирао, да је он ипак још угарски министар-председник, а гроф Куен-Хедервари познаје радикале скроз и скроз још из доба свога бановања, кад су радикалске главешине обијали прагове банске палате у Загребу, а познаје и оне главешине, радикалске адвокате из Срема, који су допали дисциплинарне истраге, а неки мал' нису и заглавили. Грофу Куен-Хедерварију није могло импоновати радикалско опсенарство, као што је импоновало на „мајском“ сабору Бели Талијану. Гроф Куен-Хедервари начинио је кратак процес опсенарству: забранио је просто сазвани збор у Карлову преко дотичнога солгабировата.

Е, сад смо ми „денунцијанти“ и „бестидници“, што је забрањен сазвани збор у Карлову! Они са својим опсенарством нису бестидници!

Збиља! Јесмо-ли ми денунцирали радикале? Је-ли то денунцијација, кад ми кажемо да радикалски збор не би могао бити оно, што би био збор Румуна и Словака народносне странке, јер рекосмо да су радикали владина странка и да би они могли слободно држати збор, јер тај не би носио обележје народносне политике. То није денунцијација радикала, већ препорука у очима владе, као што је све наше писање против радикала права препорука за њих тамо горе, да се продужи радикалско царство у Карловцима.

Јест! Али боли, јако боли радикале, што не могу бити лепи и према доле, што ми пишемо, да радикали према „безусловној благонаклоности“ владе обмањују народ: да су они нека опозиција, да су они прави правцити „пријатељи народа“. Да пак они нису владина странка, најсјајнији је доказ, — веле радикали — што је сазвани збор у Карлову забрањен, и зато смо ми „бестидници“!

Само лакше! Да је остао Коломан Сел министар-председник, нема сумње, да би „велики мађарски државник“ Бела Талијан испословао, да радикали могу држати свој збор у Карлову. Под министарством Селовим, Румуни и Словаци нису смели држати народне зборове, али радикалима је после „мајског“ сабора било дозвољено, да могу држати септембра месеца 1902. год. српски народни збор у Новом Саду, па су им ишли на руку и српски конзервативци, а варошке власти нису чиниле никакве запреке. Радикали су мислили да ће моћи са таким опсенарством проћи и у Карлову, пошто им је програм за тај збор био и питом и лојалан, па да гроф Куен-Хедервари неће провидети њихово опсенарство.

Но у погледу збора у Карлову по среди је још и нешто друго — то, да није било искључено, да би исти збор могао учинити неки фијаско. Бачка и Банат нису више за радикале оно, што је Славонија. У Карлову не би радикали могли онако парадирати као у Окучанима. У турско-бечејском, у турско-кањишком срезу, у Кикинди, у Мелевцима — тамо не владају више радикали. Тамо влада др. Љуба Павловић и др. Богдан Давидовић. У Кикинди држи се „Н. Србобран“, а у Турској Кањижи изалази „Банатска Застава“, која српском ратару пише, да се не даје више обмањивати од радикалских опсенара. Ако ствари онако стоје као што смо ми обавештени, — а све околности говоре да смо добро обавештени — радикали могу бити задовољни, што им је власт збор у Карлову забранила. Сад, наравно, радикали могу телалити, да би они на збору у Карлову били потегли и народносно питање, али таково телалење опет није ништа друго него опсенарство, јер зашто радикали у оном дневном реду, што су издали за збор у Карлову — нису ставили и народносно питање? Просто зато, што радикали као владина странка не смеју ставити таково питање на дневни ред.

Међутим гроф Куен-Хедервари јесте данас, а сутра није, доћи ће други мађарски министар-председник, који ће као и Коломан Сел бити радикалима наклоњенији, и онда ће радикали моћи по вољи обмањивати српски народ, терати даље опсенарство и градити „громопуцателне“ програме, јер њима, европским капацитетима, недовољан је народносни програм од г. 1895. Срба, Словака и Румуна — њима треба још шта савршеније!

Данас радикали могу бити задовољни, што им је забрањен збор. Ако дође Тиса на владу, ето њих опет са „збором“ и онда такав збор неће солгабироват забранити, већ ће га потпомагати, као што ни г. 1902. од стране варошке власти није било запреке у Новом Саду. И онда ће радикали заступати „српску поштену ствар“, онда ће се обистинити, да је „у Угарској данас бити Србин и бити радикал све једно“. Међутим радикалски орган горке сузе лије, што су „Браниковци“ и „алмажани“ почели одвраћати народ од радикала, јер радикали, то су једини „поштени“ Срби. Само ко тера опсенарство, тај мора бити врло вешт и не сме често опсењивати, јер се уђе у траг тој вештини. Радикали са својим опсенарсвом већ су се — **изневештили**!

⊙

Сукоб између круне и владине странке.

— Криза у Угарској. —

Таман се мислило, да ће министар финансија др. Лукач бити онај „Beschwichtigungshofrath,“ који ће утишати распаљене страсти у мађарским политичким круговима и наћи начина за решење кризе, — кад ал' све наде, сви планови одоше у ветар. Краљ је одлучно одбио и последњи напрт војничког програма оних девет мудраца из владиног табора, јер су у њему садржане и Апоњијеве пунктације, које је одбор накнадно усвојио, а које круна никако неће да усвоји, пошто оне сужују мајестетска права краљева. Др. Лукач је тиме свршио своју мисију и стао је у страну у ред осталих кандидата за министра-председника.

Стање, које је сада наступило, врло је озбиљно. Решење кризе на темељу закључака одбора деветорице — како из Бечa јављају — не може се очекивати, те како сад ствари стоје, криза може још дуже времена да потраје. Између схватања крунина у погледу мајестетских права, што су зајамчена у закону о поравнању, и између тумачења тих права у одборском елаборату, постоји јаз, који се не да премостити. Круна не може променити своје становниште и не може пристати ни на какво тумачење, које уништава битност 11. § а закона од г. 1867. Круна никад неће пристати на ту измену.

И тако сад постоји озбиљан уставни сукоб између круне и одбора деветорице, односно владине странке, која је тај одбор изаслала. Јучерашњи полузванични „Пестер Лојд“ јако коре владину странку и вели, да је грдно погрешила са „Programmmacherei“-ом (програмисањем)*) и одашиљањем програмског одбора, „јер то је имало само тај смисао, да се већина заступничке куће, без обзира на то, шта круна хоће или неће, у војничким питањима обавезује на извесна једнострана схватања и решења. Ту већ лежи клица сукоба, јер тај закључак је претпостављао, да се круна мора идентифицирати са војничким програмом већине“, а то не стоји. „Ако је већ аномалија, — наставља „П. Л.“ — да настане сукоб између круне и већине саборске, то је сасвим нечувено, да такав сукоб настане због мишљења деветорице мудрих људи, који доносе необавезне закључке и уводе их у протокол, а могу да буду дезавуирани и од самих својих мандатара“. „П. Л.“ мисли, да треба бацити до ђавола ово програмисање, па наименовати министра-председника, који ће саставити свој кабинет, па онда развити свој програм — не само војнички, него у опште цео владавински програм — прво у клубу владине странке, па онда у сабору.

И то ће канда тако и бити; јер, како се један мађарски лист притужио, од мађарских „народних захтева“, како их опозиција истиче, тешко те ће бити што год. „Таман ми мислимо“ — вели тај мађарски лист — да смо нешто успели, а тек оде Бек (шеф нашег генералног штаба. — Ур. „Бр.“) краљу, и једним потезом се поруши све оно, што смо ми мислили да смо добили.“

*) Е, ту су наши радикали мало бољи мајстори. Они сваки час: програм, и то све од пет рифи, да Лала боље разуме. — Ур. „Бр.“

И тако, ишло коло наоколо, па опет дође на ред гроф Стеван Тиса, „човек гвоздене руке“. Краљ је покушао без њега да се нађе начин за решење кризе, али виде, да без Тисе не иде. Како нам данас телеграм јавља, краљ је поверио грофу Стевану Тиси, да састави нов кабинет. Ако Тиси то пође за руком, тешко нама немађарским народностима — особито нама Србима, код којих воде главну реч тако „мудри“ „државници“, као што су радикалске главешине — ал' неће бити добро ни мађарској опозицији.

*

Позив накнадне резерве.

„М—г“ јавља, да је домобрански министар известио накнадне окружне команде у Угарској, да се ради накнаде овогодишњих рекрута позивају на двомесечну војну вежбу накнадни резервисте од г. 1893., 1895. и 1898. Ако се рекрутирање не изврши ни до фебруара идуће године, онда ће се позвати и накнадни резервисте од г. 1894., 1896. и 1900.

*

Држање опозиције.

Кошутова странка баца на владину странку одговорност за садашње стање. Да је владина странка била сложна, парламентарни мир био би пре више недеља успостављен. Барабаш рече: „И даље остајемо на свом становишту. Наша је девиза, и та остаје: непоколебив и оштар отпор! И од сад као и до сад тражимо, да се мађарска команда законом зајемчи.“

Догађаји на Балкану.

Дакле опет нота! Аустро-Угарска и Русија су преко својих цариградских амбасадора опет предале Султану ноту, у којој му износе, какве реформе треба да уведе у Старој Србији и Македонији. То је већ не знамо која нота, што је обе споразумне велесиле предају Султану и Порти, па шта је до данас Турска урадила? Апсолутно ништа! Док Русија и Аустро-Угарска нотају са Турском, дотле њени аскери, низами, редифи, башибозуци и Арнаути чине зверска недела по Македонији и Старој Србији. У најновијој руско-аустро-угарској ноти има красних предлога, али смо уверени, да ће Турска на све то одговорити: јаваш! И тај турски јавашлук неће престати све дотле, док „реформне велесиле“ не окрену дебљи крај па не ударе по турских леђи. Јест' ал' ту је чвор! Турска врло добро зна, да су Русија и Аустро-Угарска везале једна другој руке познатим петроградским уговором од г. 1897. и да потајни ривалитет, што влада између обе ове велесиле, спречава сваку њихову озбиљнију акцију против Турске. У таким приликама народу у Македонији и Старој Србији не остаје ништа друго, него да настави очајну борбу за слободу, која борба на послетку мора изазвати интервенцију Европе.

*

Реформна нота.

Погодбе, које су између оба министра иностраних дела, грофа Голуховског и грофа Ламсдорфа, учињене у Мирцштегу и које су 9. (22.) о. м. амбасадори барон Каличе и Зиновјов ставили Порти до знања, садрже ове тачке:

I. Да би се установила контрола деловања отоманских местних власти у погледу примене реформа, имају се уз генералног инспектора Хилми-пашу наименовати нарочити грађански агенти Аустро-Угарске и Русије, који ће имати да генералног инспектора свуда прате, његову пажњу да свраћају на потребе хришћанског становништва, да му пријављују злоупотребе местних власти, да му достављају односне савете амбасадора у Цариграду и да своје владе извештавају о свему, што бива у земљи. Као помоћни органи тих агената поставиће се тајници и драгомани, који ће имати да извршују њихове наредбе, и који су тога ради овлаштени да путују по окрузима, да распитују становнике по хришћанским селима, да надгледају локалне власти и т. д. Како је задатак грађанских агената то, да се брину за увођење реформа и да умирују становништво, то ће њихов мандат две године после њихова наименовања престати. Висока Порта ће наредити својим местним властима, да овим агентима даду све олакшице, да могу извршити своју мисију.

II. Како је реорганизација турске жандармерије и полиције једна од најбитнијих мера за умирење земље, преко је нужно, да се од Порте тражи, да ове реформе изведе. С обзиром на околност пак, да се оно мало шведских и других официра, што су до сад узети, пошто не знају ни језика ни прилика земаљских, нису могли кориснима показати, желети би било, да

МРТВА РУКА.

КРИМИНАЛНА ПРИПОВЕТКА

од Јована Холоша.

(Наставак.)

ТАЈАНСТВЕНО УБИСТВО.

Дани су пролазили, а дражба се приближивала. Странци су сваки дан долазили и имање разгледали. Тома изгубивши и последњу наду, морао се из куће иселити. Парохијски стан, јер је изгорео, беше разорен, и он се у школи настанио, да породицу спасе.

Сиротог поп-Тому са свим је свалила бездушност братовља, тим већма, јер се навикао већ на малом имању, где је много срећних дама провео, а ова брза промена, против које се није могло ништа урадити, ослабила га је још више.

И жени беше врло тешко, али је пред децом показивала као да је весела, само да их не ожалости; деца су се, не знајући ништа о овоме, весело играла, док међутим њихови родитељи од туге и жалости да полуде. Али напослетку није се могло ни од деце сакрити; опазише и она ствар и дознадоше, да старо имање, собицу, врт са лепим воћкама за навек морају оставити.

Деца су с матером у хладовини под дрветима седела и плачући слушала, да из старе куће, због бездушности стричеве, морају на поље изаћи. У том изненада ступи пред њих Туаро и запита их:

— Је-ли истина, да ће вам кућу и имање продати и вас напоље истерати?

Деца му све потанко исприповеде, а црнац, саслушавши овај тужни догађај, подиже небу руке, говорећи нешто на свом језику.

— И ја морам отићи! — рече затим немачки. — Господар ће ме сутра у Хамбург послати, да му путовање за Америку приготовим. Суза и клетва ваша пратиће ме на путу моме. Али Бог је праведан и милостив!

Туаро други дан заиста отпутује. С децом се једва растао. Плакао је као мало дете.

Давид је и старог писара у једну оближњу варош послао због важних својих послова; два роба пак у вече је својом руком закључао, а он је у соби сам спавао.

У јутру не беше ни 6 часова, кад Тома Рајнхаген упрепашћен отрчи судији и позове га у стан, где му је брат Давид, убијен, у крви лежао.

Судија одма оде са још два званичника и када ступе у собу, ужасан призор виде пред собом. Давид је обливен крвљу и мртав лежао у кревету. На прсима имао је више рана, а у једној од ових беше и нож забоден; лева му рука пак беше одсечена. Новац и писмена лежала су на столу недодирнута. Истражни судија прегледи целу кућу и све уведе у записник.

У том дође натраг и стари писар и видевши мртва свога господара, подругљиво рече Томи:

— Је-ли, духовниче, сад је дражба сасвим излишна?

Поп-Тома није разумео, шта је писар хтео овим рећи, а он му и није разјаснио, него испита децу и сву чељад, а затим пошаље гласника за Туаром, да одма отпутује у Америку и да извести Давидову породицу о овом грозном убиству; он сам оде суду и пријави Тому Рајнхагена, да је он убио његова господара, а брата свога рођенога.

На ову пријаву ухвате поп-Тому, јер се на њега посумњало, да је извршио убиство. Приближавање лицитације, хладноћа Давидова према њему, која га је могла у раздражење довести; даље и та околност, да у кући те ноћи није нико други спавао, као и да су сва врата забрављена била, — све је ово дало повода, да је суд приморан био, да брата, свештеника Тому, за убицу сматра. Само то беше тајна, зашто је убица леву руку одсекао и куд се дела? Стари је писар тврдио, да му је господар на тој руци врло скупоцен прстен имао и убица не могући скинути прстен са руке — одсекао ју је. Али ово је немогуће било, јер новац, папири и друге скупоцене ствари, које су се у соби налазиле, много су више вредиле, него прстен, те су недодирнуте остале. Последња нада и уздање беху још у томе, да ће прстен издати убицу, јер у прстену беху ова слова урезана: Р. Д. Г. (Рајнхаген Давид Гавра) т. ј. почетна слова његова имена. По овом је суд трагао.

Но узалудно беше свако истраживање. Убицу и мртву руку не могоше наћи. С разлога, што не могоше доказати и потврдити, да је убиство заиста свештеник Тома извршио, и јер пријатељи посведочише, да је Тома поштен човек и невин — суд поп-Тому ослободи.

Стари писар са рукописима врати се натраг у Америку породици свога господара.

А тома Рајнхаген? Он је изгубио парохијско место и лишен је свога звања, имање му потроше на судске трошкове, те осрамоћен и упропашћен, од туге и бола повуче се у једно мало сеоце, купи себи кућу, да радом и трудом својим издржава породицу, однегује децу молећи се Богу и уздајући се, да ће му се невиност кад-тад открити и обелоданити.

(Наставиће се.)

се предузму ове измене и допуне првобитног реформног пројекта:

а) Задатак реорганизације жандармерије у сва три вилајета поверава се једном царско-отоманском генералу стране народности, коме се придодају официри велесила, који ће поделити између себе округе, где могу радити као контролни органи, инструктори и организатори. Тиме ће ови моћи надгледати и поступак турске војске према становништву.

б) Официри могу, ако им се свиди за потребно, захтевати да им се додели известан број официра и подофицира стране народности.

III. Чим се установи, да је земља умирена има се од отоманске владе захтевати, да измени територијално заокружење управних округа у смислу правилнијег груписања разних народности.

IV. У исто доба има се захтевати реорганизација управних и судских установа, код којих се показује потреба, да се урођеним Хришћанима отвори приступ и да се потпомаже развитак местне автономије.

V. У главним местима вилајета имају се ради истраге због почињених политичких и других злочина за време немира неодложно поставити мешовите комисије, које ће се састојати из једнаког броја хришћанских и мухамеданских делегата. У тим комисијама ће учествовати и конзуларни заступници Аустро-Угарске и Русије.

VI. Од турске владе има се тражити да упути нарочите своте:

а) за поновно насељење хришћанског становништва у његова села, што је избегло у Бугарску и другде;

б) за потпору Хришћана, који су изгубили своје добро и огњиште;

в) за подизање кућа, цркава и школа, што су их Турци за време устанка разорили. Комисије, у којима ће бити одлични Хришћани, решаваће о раздеоби тих свота. Конзули Аустро-Угарске и Русије надгледаће употребу тог новца.

VII. Репатрирани хришћански становници хришћанских села, која су турска војска и башибозуци попалили, биће годину дана ослобођени од плаћања сваке дажбине.

VIII. Отоманска влада ће се наново обвезати, да ће и без најмањег оклевања извести предлоге, израђене у фебруару о. г, као и све оне реформе, које се касније покажу као потребне.

IX. Како су илаве (редифи — резервисти — другог позива) и башибозуци починили највише свирепости, прешна је потреба, да се први отпусте, а да се безусловно спречи образовање башибозучких чета.

*

Турска зверства.

Док Аустро-Угарска и Русија милују Турску, дотле разбојници у редовима турске војска чине чуда и покоре по Македонији. Ево и опет неколико примера.

Из Битоља јављају: У селу Трнову, близу Магарева, испод Перистера, војска је починила ужасна зверства, тражећи пушке. Хришћане је метала у менгеле и ту их мучила док у ужасним боловима не би испустили душу.

Неки сељаци из села Маловишта вратили су се из Бугарске, куда су били отишли у печалбу. Војска их је из села потерала у шуму, повезала за дрвеће и шибала дотле, док нису почели издисати. Тада их је исекла на комаде и ту оставила.

Сељани из села Лаваца поставили су Хришћане за пољаке, али Турци, њих 50 на броју, нападну на шуму више села и запале је.

Велики простор шуме у планини, више села Дихова, изгорео је. Упалили су га Турци за то, што су сељани поставили Хришћане за пољаке.

У селу Цапарима аскери су насилно обешчастили шест жена и починили друга недела, пљачкајући по кућама.

У селу Ђавату аскери су јавно, и на очиглед својих старешина, нападали на жене и насилно их бешчастили.

У демир-хисарском крају војска је попалила два до три села, али појединости о томе још нису познате.

НОВИ САД, 13. октобра 1903.

— **Споразум-неспоразум радикала у Србији.** После дугог натезања и још дужих преговора на послетку се били споразумели радикали фузионаши и „самостални“ радикали у Србији, те се слише у једну целину, тако да нестаде и „фузионаша“ и „самосталаца“ — остадоше само радикали. Поведоше, до јуче небратски завађени а сад братски загрљени, разговор и о томе, да престану оба досадашња њихова листа, фузионашка „Уставна Србија“ и самосталски „Одјек“, те да покрену нов лист, орган велике, уједињене радикалне странке — „Самоуправу“. Да је остало како је изгледало да ће бити, имала би данашња влада генерала Саве Груића огромну, компактну већину у Народној Скупштини и Груић би се могао похвалити, да је његов кабинет заиста „парламентаран“, чега већ одавно не беше у Србији.

Али ова радикалска слога не потраја дуго! Једва се скрпио некако њихов споразум по цену тога, да се одбаци познати политички камелеон Никола П. Пашић, кад ал' једна повећа група самосталних радикала — њих 20 на броју — изјави, да они неће никаква споразума са радикалима фузионашима, те да остају при свом пређашњем становишту. Нуто беде! Па уз то ни сами „споразумни“ радикали (то је ново име удружених фузионаша и самосталаца) — нису споразумни у свом клубу. Здрпили су се већ у погледу новог страначког листа „Самоуправе“, јер су се самостални радикали предомислили, те сада неће никако да пристану на то, да „Одјек“ престане, а фузионаши око „Уставне Србије“ су вољни да обуставе свој лист под условом, да се „Самоуправа“ издаје као заједнички радикални орган. Групу оних самосталних радикала, који неће споразума с фузионашима, воде београдски адвокати др. Михаило Полићевић и Панта Туцаковић.

Ето, то су радикалска посла! Народ им је поклонио своје поверење, а они место да раде на добробити земље, којој је тако јако потребно опорављење, препиру се о којекаквим тричаријама, те терају комедију са „споразумом“. Ми нисмо противни, да се обе фракције радикалне странке у Србији сложе и стопе у једно; шта више, ако само од тога зависи спас и будућност Србије, — ми искрено желимо, да се међу њима оствари потпун споразум. Само имамо да опазимо нешто, што врло карактерише радикале. Самостални би радикали надигли вику на либерале, да су се помирили са либералним дисидентима или — како их зову — „прсташима“ à la Живојин Величковић, Светозар Гвоздић и др., а они, самостални радикали (или бар већина њих) заборављају, да осим Пашића, кога су избацили напоље, има међу фузионашима још пуно њих, који су служили најцрњој реакцији под краљем Александром и краљицом Драгом, па се удружили с њима. Ми се не чудимо, да се ипак нашао знатан број самосталних радикала, који је окренуо леђа неискрено склопљеном споразуму радикалском.

Него карактеристично је држање новосадског радикалског „вожда“ према стању у радикалној странци преко. Тога јадника јако интересује судбина србијанске радикалне странке, а још му је више стало до тога, да радикали владају у Србији. Зашто, то он најбоље зна. Он је Пашића осудио, кад је овај очитао оно одвратно „pater peccavi“ пред краљем Миланом, затим га је опет извињавао и „воздизао“, а сад, кад је Пашић бачен, ћути о Пашићу, ни да сузе пролије за њим. То може само крајње покварен човек чинити!

Политички преглед.

— **Словеначка акција.** Међу нашом браћом Словенцима у Крањској опажа се жив покрет, да се свуда код крањских судова уведе словеначки језик. Ова народна акција у Словенаца приволела је два до сада крвна непријатеља и посланика словеначка, дра Шустершића и дра Ферјанчића, да се измире и да сваки своју странку сложно води напред у борби за права словеначког језика. Оба ова посланика били су ових дана код министра-председника дра Кербера као министра правде, да траже уважање словеначког језика код судова у Крањској. Уједно је словеначки адвокат др. Брејц отишао у Целовац (Клагенфурт), главни град Корушке, да и тамо припрема земљиште за ову словеначку акцију. Др. Брејц претходи сопственим примером у борби за словеначки језик. Наиме, градачка „Тагеспост“ јавља, да је др. Брејц осуђен да плати 74 К. 10 п. трошкова због тога, што је словеначким језиком бранио пред судом свог клијента. Судија га је осудио на ту глобу, позивајући се на језичке наредбе од г. 1862., и 1882., што важе за Корушку, као и због тога, што он није разумео словеначки, те је тиме спречио да се спроведе истрага, заступајући свог клијента. Но Немци се љуто варају, да ће глобама зауставити словеначку акцију; Словенце то неће застрашити и они ће успети, буде-ли само слоге међу њима.

— **Русија и Јапан.** Енглески листови непрестано проносе узбудљиве вести о положају у источној Азији. „Морнинг Пост“ јавља, да је Јапан на утоку Пинојанга у корејски залив (на северо-западној обали Кореје) искрцао трупе. Исти енглески дописник саопштава такође, да су руско-јапански дипломатски преговори у Токију о манџурском питању остали безуспешни. Потврђење те вести мора се сачекати; али ван сваке је сумње да Русија као и Јапанревносно настојавају, да свој војнички положај појачају. „Тајмс“ дознаје од једног свог руског дописника поред осталога и ово о руским тајним припремама: Два војна корпуса шаљу се журно у ратној спреми кроз Сибирију из војних срезова московског, тамбовског и пензанског. У врло великом броју шаљу се Козаци у источну Азију. Пре неких осам дана отишао је из Петрограда у источну Азију један засебан воз од четрнаест кола пуних завоја и лекова. У великим солским стоваришти-ма у Пољској поручено је 150.000 тона соли за трупе. Војни министар је већ за ове разне припреме тражио посебан кредит од 25 милијона рубаља. Колико је положај озбиљан, може се видети и по томе, што Русија својим резервним официрима не издаје пасоше за иностранство. Војна снага Русије у источној Азији већ је тако велика, да она улева страх Јапану. За тим руска војска се придолажењем нових трупа ужасно брзо појачава. Пре два месеца било је у Порт-Артуру и околини 60.000 људи, а данас их већ има преко 100.000. Поред војске појачана је у последње време и руска флота код Порт-Артура, и по мишљењу руских официра, она је премашила јапанску флоту. Како јављају „Забајкалскија Вједомости“, у Порт-Артуру је образован нарочити војни штаб, коме је за шефа постављен генерал-мајор Флух, досадашњи шеф штаба квантуншке области. И ако се Јапан оружа и спрема, ипак непрестано покушава, да ствар изравна дипломатски. Од Енглеске и Северне Америке не може очекивати ништа више но дипломатску помоћ. Међутим изгледа, да би Кина у случају рата била готова да га потпомаже у Манџурији.

Супрот овим гласовима енглеских листова петроградски листови изјављују, да су вести, као да је рат између Русије и Јапана на прагу, врло претеране и да се шире у цели берзанских спекулација.

Позив на претплату.

Крајем прошлог месеца истекла је претплата свима оним нашим претплатницима, који се на трећу четврт, односно до краја септембра о. г. на наш лист претплатили.

Молимо, да нам поштовани претплатници благовремено обнове претплату, како не би било прекидања у шиљању листа. Ми не жалимо ни труда, ни трошка, да задовољимо своје читаоце, њихове захтеве и потребе, па је право, да и претплатници тачно врше своју дужност. Ми смо заиста према својим претплатницима до крајњих граница предусретљиви.

Позивајући дакле своје досадашње претплатнике, а и остали српски свет на нову претплату, дајемо од своје стране уверење, да ћемо и од сад стајати на бранику Српства у овом независном листу, који у свима околностима остаје веран правцу и путу, којима корача. Трудићемо се, да и од сада свој лист одржимо на висини српског новинарства.

Претплатна је цена „Бранику“:

На годину . . . 24 кр. или 30 дин.
На по године . . 12 кр. или 15 дин.
На четврт године . 6 кр. или $7^1/_2$ дин.

А може се претплатити месечно. Месечно стаје „Браник“ 2 кр. или $2^1/_2$ дин.

Претплата се шаље поштанском упутницом на **Администрацију „Браника“.**

У Н. Саду, 3. (16.) октобра 1903.

Издаваљство и уредништво „Браника“.

Новости из места и из народа.

Нови Сад, 13. октобра 1903.

— **Са српског прстена.** Г. Никола Ивковић, млади трговац црквених утвари у Новом Саду, верио се с гђицом Милком Марковићевом, ћерком г. Марка Хаџи Марковића, велепоседника у Јарковцу. Срдачно честитамо младим вереницима и желимо им најлепшу срећу у њихову будућем брачном животу.

— **Српска Књиженна Задруга.** Српска православна црквена општина у Молу уплатила је за петнаест година оснивачки улог у износу од К. 150. — и пучка школа у Мајским Пољанама К. 32. — Ето лепе среће кад би се на ову црквену општину и на ову школу угледале и друге наше црквене општине и школе наше, тада би и Српска Књижевна Задруга, та рагадница наше лепе књижевности, могла с поносом гледати у постигнути морални успех у овим нашим још прилично запуштеним крајевима. Књиге разашиље и упуте даје комисионар Задругин г. Никола Ст. Кукић, Загреб (Šenoina 1.)

— **Српска добротворка.** Из Ђале нам пишу, да је тамошња честита и родољубива стара Српкиња Александра Јоцина оставила српској црквено-школској општини тамошњој две лепе зграде са красним вртом у вредности од 3000 К. с тим, да у њима буде српско вероисповедно забавиште. Добра старица је желела, да се забавиште смести у њене куће, да при крају свог живота види око себе разиграну малу Српчад. Српска православна општина ђалска радо се одазвала жељи племените добротворке српске деце и данас се Српчићи у њеној задужбини васпитавају. Хвала овој честитој Српкињи!

— **Понемчавање Босне и Херцеговине.** Задарски „Српски Глас“ доноси ову белешку: „По најновијем попису народа има у Босни и Херцеговини 981 насељеничка породица са 5281 душа. Најстарије су немачке насеобине у Виндхорст-у и Маглају у бањалучком округу, које су основане још год. 1879. Оне граниче једна уз другу; обухваћају 3200 хектара и 1500 становника, скроз немачких, који су католици из Немачке. У бањалучком округу има још и насеобина Тиролаца са 812 хектара и 406 душа. Швабе из Рамата основале су пре 15 година Франц-Јозефсфелд на Дрини у бјелинском округу. Та насеобина има 1026 хектара и 1084 душе протестанске. Још има раштрканих 2290 Немаца, од којих су 1945 протестанти, а 344 католици. Они су дошли из Угарске, Хрватске, Галиције и Буковине. Пре свобе у Босну били су се одселили у Русију. За њих постоје ове школе: основне немачке школе у Брањеву (на Дрини), у Франц-Јозефсфелду, у Кралупу (код Сарајева), и у Укринском Лугу (код Брода); приватне немачке школе у Сарајеву, Лукавцу (код Д. Тузле), у Завидовићу (на Босни), Обер-Виндхорст-у, Мител-Виндхорсту, Унтер Виндхорсту (све на Врбасу), Осјецко-Челинац (код Бањалуке) насељеници су код Буковине, Подграцам (код Градишке), Доберлин-у (на Уни). Католичке манастирске школе са немачким наставним језиком: у Сарајеву св. Аугустина са вишом девојачком школом; у Маховљанима на Врбасу (насељеници из Тирола), у Рудолфстал-у (на Врбасу) и у Доњој Тузли. Немачки је језик унутарњи уредовни језик „Alldeutsche Blätter“, који излазе у Берлину, на странама321. год. 1901, и 155, 156., год. 1902. с чођењем а и задовољством бележе, да је немачки језик потпуно завладао јавним и друштвеним животом у окупираним земљама. Сматрали смо да ови бројеви неће бити на одмет сада, кад се хоће и у нас тобоже да уреди „питање језика“ у правцу, да се не „заборави управне потребе“. Ови бројеви казују оно, што крију тамне речи аустријских управитеља.“

— **Краљица Јелена и Црногорци у Паризу.** Италијанска краљица Јелена, ћерка витешкога Господара Црне Горе и Брда Николе I., очарала је Французе својом необичном лепотом и љубазношћу за време свог борављења у Паризу. Трећег дана боравка италијанског краљевског пара у Паризу, за време пријема, приказано је краљу Виктору Емануилу III. и краљици Јелени и неколико младих Црногораца, који су у Паризу на наукама. Међу њима били су и браћа Радоњићи, синови покојног црногорског министра иностраних дела војводе Станка Радоњића, и Матановић, син бившег црногорског министра финансија. Краљица Јелена их је срдачно дочекала и радосно примила киту свежег цвећа, коју јој њени земљаци поклонише. Шта више она их је лично приказала свом краљевском мужу, који се срдачно руковао са младим Црногорцима. Мало после тога краљица позна међу присутнима дра Февријера, који је пре десет и више година био дворски лекар на Цетињу. Она га је одма запитала, да-ли се променила штогод у обличју и дали је нарасла.

— О, јесте, Ваше Величанство, а у лепоти и сјају још више! — одговори галантни Француз.

Краљица Јелена је остала неко време у разговору с дром Февријером, разговарајући се с њим о прошлим данима, кад су обоје били на Цетињу.

— **Забава.** Добротворна задруга Српкиња Карловкиња приређује забаву у просторијама српске читаонице у Карловцима у среду, 22. октобра (4. новембра) 1903., уз пријатељско суделовање гђица: Олге Мирилове, Вуке Малетићеве и Зоре пл. Стратимировићеве, те господе Сл. Поповића, А. пл. Николића, Ђ. Ракића, Фр. Сетлера, У. Јанковића и Ст. Милиног. Добровољни прилози се примају за захвалношћу. Чист приход је намењен сиротој школској деци. Почетак у $7^1/_2$ сати у вече. Програм: Први део: 1. * * * говори г. проф. М. Недељковић. 2. * * * „Далматински шајкаш“, певају г. г. А. пл. Николић и Ђ. Ракић, прати их на гласовиру г. Сл. Поповић. 3 а) „Деоба Јакшића“, срп. нар. песма, декламује Драгиња Ђукић и б) „Сиротна мајка“, срп. нар. песма, декламује Катица Јеремић, обе ученице срп. основне школе. 4. Сл. Атанасијевић: „Фантази де концерт“ („На те мислим“) свира на гласовиру г. Сл. Поповић. б а) „Школски надзорник“. Шаљива игра у 1 чину од Косте Трифковића. б) „Шопенхауер“, хумореска у 1 чину од Бранислава Ђ. Нушића. Други део: игранка.

Новости са стране.

— **„Преспавана 200-годишњица.“** У белешци под тим насловом тужи се „Пестер Лојд“, што су у главној варошкој кући у Будимпешти сасвим преспавали 200-годишњицу дана, од како Пешта и Будим беху проглашени за слободне кр. вароши кр. дипломом од 23. октобра 1703. У будимпештанским општинским круговима тим се више једе на то, што је Будимпешта била заступљена пролетос на прослави 200-годишњице Петрограда. Сву кривицу сваљују на варошког главног архивара што није држао тај дан у евиденцији.

— **Експлозија барута.** Из Мађар-Овара јављају, да је у тамошњој творници патрона ономад била експлозија, од које пропаде два људска живота. 17 годишња радница Хермина Страјт искидана је на комаде, а 15 годишња Марија Мохлајтнер претрпела је тако тешке озледе, да је у брзо умрла. Поведена је истрага.

— **Смртоносан двобој** Из Варшаве јављају: Између два адвоката, Попова и Пониквицког дошлоје у овд позоришту до свађе. Попов изазове Пониквицког на двобој, који је ономад одржан на пиштоље. Попов, који беше јако увређен, погођен је куршумом у срце, те је на месту остао мртав.

— **Парница због немачког зверства у Кини.** Пред судом у Хале (Немачка) био је 11. (24.) о. м. социјалне-демократски посланик на немачком државном сабору Фриц Кунерт, који је тужен, да је јавно увредио немачки источно-азијски експедициони кор тиме, што је на једном збору 16. маја о. г. казао: „Наши су војници у Кини пустошили земљу, пљачкали и бесчастили жене“. Кунерт је порицао, да је то у том облику казао. После дуже расправе суд реши, да даде места браниочеву предлогу: да се допусти доказни поступак. Тога ради је одгођена парница. О новом рочишту преслушаће се многи војници, који су били у Кини, изискаће се и овоодносни казнени списи од ратног министарства, преслушаће се немачки и страни ратни дописници, а упитаће се и војна експедиционог кора, генерал Лесел и бивши пруски ратни министар фон Гослер. — Немачки војници су у Кини заиста починили ужасна зверства, вршећи ову фамозну заповест цара Виљема II. у Вилхелмсхафену: „Machet keine Gefanganen!“ што другим речима значи: кољите све што вам под бајонет дође! Недела немачких војника у Кини најбоље су доказана писмима самих немачких војника из Кине, познатим под именом „Hunen-Briefe“.

— **Железничка несрећа у тунелу.** Из Лондона јављају: На прузи од Манчестра у Лидс догодила се онномад на ноћ железничка несрећа, која је упропастила један људски живот. Мада је јављено, да се приближује један брзи воз, стојала је једна локомотива за ранжирање на шинама баш пред тунелом, Брзи воз дојури и наиђе на локомотиву, која се сруши виз насип. Брзи воз, како изгледаше, беше неповређен и дође у тунел, али ту испадне из шина. Машина и вагони брзог воза лежаху попреко на шинама. Скоро у истом тренутку већ је стигао манчестарски особни воз из противног правца, те с пуном брзином натрчи на брзи воз, што је искочио из шина. Забуна у тунелу беше неописана. Послови око спасавања беху врло тешки; једна особа је погинула, и 20 је лако рањено.

— **Господин принц.** Да-ли је кадгод пало судији на ум, да тражи клептоманију у том, кад какав јадни просијак краде? Богме не! Сиромах човек је само обичан лопов, њега не гони болест његових живаца у грех, него његово неваљалство, — чак и онда неваљалство, ако га глад натера да краде. Само при расправама велике господе обично се наједаред дозна велика тајна, да је сиромах, несретни пресветли или преузвишени господин живчано оболео, те је стојећи под утиском непобедива нагона, извршио злочин па да тако он управо и не треба да иде у тавницу, него у завод за лечење живаца. Наравно, тамо и дође преузвишени лопов или убица. Познат је онај „мали случај“ немачког принца Проспера Аренберга. Пре неколико година је зверском свирепошћу поступао с урођеницима у немачкој Источној Африци: прохте му се, да мало убија, дакле је убио. На грозан начин убио је једног урођеника, кога је пре тога нечовечно мучио. Осуде га за то на више година тамнице; један део казне одседео је у хановеранској, па у пегелској казниони, — али то седење ваља тако разумети, да је принц-убица лешкао на удобним постељама, пио шампањско и сен-жилијенско вино, а стражари су с покорном понизношћу вршили око њега лакајску службу. Господину принцу није била доста та удобност. Сад јављају, да су га однели у лудницу, „да му посматрају умно стање“. Сиромах „болесник“! У казниони ваљда не беше довољно мекан „ростбиф“, нити доста еластичан дивав. Сад ће г. принц, кога су, дабогме, болесни му живци навели на убиство, имати сав комфор.

НОВИЈЕ.

Беч, 12. октобра. Данас у $^1/_2$2 с. по подне примио је краљ грофа Стевана Тису, грофа Куен-Хедерварија и дра Лукача заједно у аудијенцију, која је трајала до 5 сахати. Пре подне је гроф Стеван Тиса радио на предлогу, о ком је јамачно говорио с краљем још у првој аудијенцији. „П. Лојд“ јавља, да се Тисин елаборат тиче актуалних војних питања. Јасно је, да је Тиса настојао, да на место програма, што га је израдио одбор деветорице, а који краљ није усвојио, изради други програм, који би с једне стране узео у обзир „народне захтеве“, а с друге водио рачуна о краљевим жељама. О Тисину програму саветовало се данас у овој дугој аудијенцији. Сутра ће Тиса опет бити примљен у аудијенцију.

Будимпешта, 12. октобра. У разговору с посланицима у клубу владине странке Коломан Сел, председник одбора деветорице, рекао је да беше погрешка изашиљати тај одбор, као што у опште беше грдна омашка истицати питање о војничком програму странке, јер се тиме лако могло довести у опасност јединство странке и армонија с круном.

Београд, 12. октобра. За председника Државног Савета биће наново именован министар-председник генерал Сава Грујић. —

Народна Скупштина је данас распуштена на месец дана. —

Руски посланик на српском двору Чариков, који је отишао на 1-месечно одсуство, и ако му је ово протекло, неће се — како се чује — ни враћати више у Србију.

Париз, 12. октобра. Кроз који дан ће руски министар иностраних дела гроф Ламсдорф доћи овамо у походе свом француском колези, г. Делкасеу. Овај пут грофов је од велике политичке важности, јер ће том приликом бити речи о македонском питању, а нарочито о руским преговорима с Јапаном.

Цариград, 12. октобра. У Мегленци (у прилепском округу) убио је један турски војник официра, који му не даде да пљачка. По извештајима страних конзула турска војска и даље врши зулуме у киркилиском санџаку. —

За руског конзула у Митровици постављен је досадашњи вице-конзул у Скадру г. Орлов.

ТЕЛЕГРАМИ

уредништву „Браника“.

Криза у Угарској.

Беч, 13. октобра. Краљ је данас пре подне примио у аудијенцију грофа Стевана Тису и поверио му да састави министарски кабинет.

Будимпешта, 13. октобра. Фракција странке независности, чијем клубу је председник Фердинанд Седеркењи (Угронова фракција), хтела је данас путем депутације у заступничкој кући да преда председнику грофу Апоњију молбеницу ради сазива саборске седнице. Гроф Апоњи је изјавио да не прима молбеницу, јер као члан одбора деветорице не може председавати на седници, у којој ће се оцењивати војнички програм одбора деветорице. Апоњи одведе депутацију потпредседнику Бели Талијану, који прими молбеницу и изјави, да ће седницу заступничке куће сазвати за четвртак.

Трговина.

Храна.

Нови Сад, 13. октобра 1903.

Цене су биле:

Жито ново прве каквоће	14	„ 40 —	„
Жито ново друге каквоће	14	„ — — —	„
Наполица стара	13	„ 50 — —	„
Зоб	10	„ 40 - 60	„
Јечам нови	10	„ 40 — 80	„
Кукуруз стари окрњен	12	„ 40 — —	„
Кукуруз нови окрњен	9	„ 60 - 80	„
Клипови	6	„ — — —	„
Пасуљ бели нови	17	„ 20 — —	„
Пасуљ жути нови	17	„ 20 - —	„
Вика	12	„ — — —	„
Мухар	26	„ — — —	„
Проја	12	„ — — —	„
Вуна	130	„ — — —	„

Све од 100 клгр.

Марва, свињи и живина.

Нови Сад, 13. октобра 1903.

Волови по кил	52 - 54	пот.
Свињи тешки	88 — 90	„
„ средњи	80 — 82	„
„ лаки	70 — 76	„
Теоци	80 — 84	„
Јагњци по пару	32 — 34	круне
Кљукане гуске по кил.	1 круна 20	пот.
Јаја 7 ком.	— — 40	„

Огласи.

Ad. бр. МЦО. 89.)
Бр. ЕАО. 2693/995.) ex 1903. 406 1—3

СТЕЧАЈ.

Српска православна црквена школска општина у **Молу** расписује **стечај на место црквенога певца** са годишњом платом од **1000 круна** (хиљаду круна), коју ће изабрани из благајне месне политичне општине месечно унапред примати.

Дужности су ове:

1. Недељом и празником као и при сваком посведневном богослужењу за једном певницом како осм гласно, тако и велико појање свршавати;

2. при свима свештеним функцијама парохијског свештенства овдашњег дужан је појати и читати;

3. првенство имају они, који писмено искажу да су кадри ученике најстаријих разреда основне школе у двогласном хармонијском црквеном појању обучавати;

4. црквена скупштина власна је изабранога певца у свако доба отпустити, ако се исти не би добро владао и ако своју дужност савесно не би обављао;

5. молбенице са сведоџбом о своме моралном владању и крштеним писмом у препорученом писму имају се упутити на потписано председништво.

Рок стечају је 8. **(21.) новембар** о. г. до 12 сати пре подне; а истога дана после подне у 3 сата дужни су сви компетенти о своме трошку овамо доћи, где ће са њима одређено поверенство претходан испит обавити и на основу тога месној црквн. скупштини свој предлог за избор поднети. Избор ће се обавити сутра дан 9. (22.) новембра о. г. у 11 сати пре подне.

Из седнице м. црквн. одбора држане у Молу 9. (22.) октобра 1903. године.

Марко Славковић, Никола Радулашки,
перовођа. председник.

НОВО!! **Врло интересантно** НОВО!!

Сад је баш изашла из штампе врло интересантна књига:

ПОСЛЕДЊИ ОБРЕНОВИЋИ

Убијство

краља Александра и Драге

29. маја 1903.

С краљевског престола у срамну смрт

или

Како су радили онако су и прошли,

истинита прича из најновије историје.

Књига ова написана је мимо друге сличне млого интересантније а допуњена са најновијим подацима о овој крвавој трагедији последњих Обреновића. Ово нису прештампани новинарски чланци него је то сређена и прикупљена грађа која изнаша и приказује ову ужасну трагедију у истинској светлости, а тиме читаоца упознаје са почетком, узроцима и крвавим крајем последњег несрећног краља из породице Обреновића. — Књига је илустрована са 12 слика, које живо приказују крваве догађаје од 29. маја 1903.

Садржај књиге: I. Увод. — II. Детињство и младост Александра Обреновића. — III. Краљевски особењак. — IV. Како се пре времена узима власт у своје руке. — V. Краљ и жена „из народа“. — VI. „Жена из народа“ на престолу. — VII. Свака сила за времена.

Слике су ове: I. Краљ Александар, убијен 29. маја 1903. — II. Краљица Драга, убијена 29. маја 1903. — III. Свечани полазак на венчање краља Александра и Драге 23. јула 1900. — IV. Свечани повратак са венчања краља Александра и Драге 23. јула 1900. — V. Сватови краља Александра и Драге 23. јула 1900. пред саборном црквом у Београду. — VI. Официри завереници продиру у краљеве одаје убијају и касапе краља Александра и Драгу. — VII. Телеса убијеног краља Александра и Драге бацају кроз прозор у дворско двориште. — VIII. Војска растерује окупљени народ у ноћи 29. маја. 1903 када је убијен краљ Александар а Драга. — IX. Никола Луњевица старији брат краљице Драге убијен 29. маја 1903. — X. Никодије Луњевица млађи брат краљице Драге, убијен 29. маја 1903. — XI. Секција над убијеним краљем Александром и краљицом Драгом. — XII. Убијени краљ Александар и краљица Драга на самртном одру.

ЦЕНА ЈЕ КЊИЗИ 20 НОВЧ.

Ова књига добија се у свима књижарницама, а главну комисију имају и на коју се треба са наредбама обраћати

363 5—6 КЊИЖАРА И ШТАМПАРИЈА

БРАЋЕ М. ПОПОВИЋА У НОВОМ САДУ.

П. Н. ПУБЛИЦИ НА ЗНАЊЕ.

Част ми је п. н. публици из места и околине до повољног знања ставити, да од 1. новембра о. г. по р. к. прелазим са својом радњом из гостионице „код Камиле“ у своју кућу

КОД „БЕЛЕ ЛАЂЕ,“

где ћу од сада водити даље своју гостионичарску радњу. Настојаћу, да п. н. публику и од сада потпуно задовољим добрим јелом, пићем и тачном послугом, а исто тако препоручујем п. н. гостима своје ново намештене гостинске собе.

У НОВОМ САДУ, 11. (24.) октобра 1903.

СТЕВА ДИМИТРИЈЕВИЋ,
гостионичар.

405 1—3

РАДЊА ГОТОВОГ ОДЕЛА

за господу, госпође и дечаке

КАПАМАЏИЈА И БОНДИ

У НОВОМ САДУ

НА ПИЈАЦИ БР. 3.

препоручује за наступајућу јесењу сезону своје богато стовариште најмодерније и најукусније робе, која је ових дана приспела од горе.

Цене су најумерније, а послуга тачна, брза и солидна.

Умољавају се цењене муштерије, да изволе нашу радњу посетити и робу прегледати, јер нико се не сили на куповину. 326 10—?

Власник и издавалац: Дружина Браника. Управник: др. Мих. Полит-Десанчић. Одговорни уредник: Јанко Перић. Штампарија Браће М. Поповића у Н. Саду.